

חירון

90 שנה לכפר יונה

אלופי ההיסטוריה של הספריה העירונית

הורים, תלמידות ותלמידים יקרים,

כשהעבר פוגש בעתיד, בשעה שאנו מציינים 90 שנה לכפר יונה, זו הזדמנות נפלאה לחזור אחורה בזמן, ולהתחקות אחר ההיסטוריה המרתקת של הבית שבו אנו גרים – היסטוריה המגלמת בתוכה את סיפוריהם של האיש שהבין את הצורך בהקמת המושבה וייסד אותה ושל האנשים והנשים שהיו שותפים ושותפות לבנייתה, את הסיבות להחלטה להשתמש במילה "כפר" בשמה של המושבה, את הבחירה להציב במרכז סמלה עץ תפוזים, את מאפייני יחסי השכנות עם הכפרים הערבים, את זהותו של השומר הראשון ואת מיקומם של גן הילדים ובית הספר הראשונים. היסטוריה שבה גלומים הסיבות לביקורו של מלך יוון, האתגרים שעיימם התמודדה המושבה בעת מלחמת העצמאות, קליטת העולים והחיים במעברה בשנות ה-50, התאוצה בתחום הבניה, קליטת העולים מאתיופיה, ההתפתחות האורבנית המואצת והמעבר מיישוב עירוני לעיר.

כל אלה ועוד – נכון שיהיו חלק בלתי נפרד מהזהות של כל תושב ותושבת כפר יונה, שהרי ידיעת ההיסטוריה והיכרות עם עברה של העיר, יבטיחו את עתידה לאורך השנים, ויעטפו את תושביה בתחושות גאווה ושייכות. ההתמודדות בחידון ידיעת העיר, שייערך לכבוד יום הולדתה ה-90 של כפר יונה ואשר השאלות שיוצגו בו יעסקו בתוכני החוברת שלפניכם, תניב את ההיכרות המשמעותית והחשובה הזו עם העיר, ומעל הכול, תתרום לחיבור שלכם אליה, להערכה כלפיה ולחיזוק הקשר והאהבה לבית ולקהילה שאתם-אנחנו חלק מהם.

*תודה על שבחרתם ובחרתן להתמודד בחידון,
בברכת הצלחה, שלכם ושלכן באהבה,
שושי כחלון כידור,
ראש העיריה*

אז ואכשיו

מזל טוב! כפר יונה בת 90

נענוד זר לראשה, כמנהג ימי ההולדת.
אבל כל השנים – כפר יונה היא הזר לראשנו.
אם נדמה לנו שאנחנו גבוהים,
זה משום שאנחנו עומדים על כתפיהם של הענקים: המייסדים וממשיכיהם.
כדי שנוכל לצעוד קדימה, עלינו להכיר את מה שקדם לנו!
רק הידיעה העמוקה היא היוצרת את האהבה.
זו מטרת החידון!

הספריה העירונית הובילה את תהליך הלמידה בכל בתי הספר. יחד עם אגף החינוך, בחרנו את כיתות ד' כקהל היעד להנחלת המורשת ולפיתוח הגאווה המקומית.
תודה רבה לכל השותפים במלאכת הפקת החידון.
כולי תקווה שתפיקו את הטוב ביותר מהמקראה ומתהליך הלמידה לחידון.

איתכם בהתרחשות,

תרצה שקר

מנהלת הספריה העירונית

2022	1932	
יותר מ-27,000	10	תושבים
12,000 דונם	1,500 דונם	שטח
ישוב עירוני	ישוב כפרי	מעמד
רוב התושבים גרים בבתי רבי קומות. תושבי כפר יונה עוסקים במגוון רחב של מקצועות	כל התושבים גרים בבתי צמודי קרקע ועוסקים בחקלאות	אופי היישוב

כפר יונה תשפ"ג - 2022

- שכונות**
- בנה ביתך
 - גבעת אלונים
 - יפה נוף
 - נווה ניצנים
 - נוף הדר
 - שיכון א'
 - שיכון ב'
 - שיכון חדש
 - שרונה

זכר אוני מכפר יונה

הידעת כי כפר יונה...

אבשלום קור

האיש המזוהה ביותר עם העברית כיום. ד"ר ללשון העברית, חתן פרס ראש הממשלה ע"ש אליעזר בן יהודה. מראשוני מורי העברית בברית המועצות. השיא משואה ביום העצמאות ה-70. מנחה חידוני התנ"ך העולמיים, ומשדר ברדיו ובטלוויזיה.

יאקב ארנר

ראש העירייה השביעי של באר שבע (10 שנים). המפקד העשירי של משטרת ישראל. היה טייס קרב ומפקד בחיל האוויר. מייסד מוזיאון חיל האוויר בחצרים ומנהל זה 28 שנה. על שמו, עוד בחייו, אצטדיון הכדורגל בבאר שבע.

זבי הר

ראש העירייה הרביעי של רמת גן (14 שנה). מפקד משמר הגבול (דרגת ניצב במשטרת ישראל) ואלוף משנה בצה"ל (צנחנים). הוא בנו של **יעקב ברזני**, ראשון השומרים בכפר יונה (קראו את סיפורו של האב בהמשך המקראה).

זכתה בגביע המושבות וגם בגביע הארצי בכדורעף

השנת 1955

זכתה באות כוכב הזהב של המועצה לישראל יפה

השנת 2008

זכתה במקום השני בפרס שרת התרבות על עשייה והתפתחות בתחום התרבות

השנת 2017

זכתה בחמישה כוכבי יופי מטעם המועצה לישראל יפה במשך חמש שנים ברציפות

השנים

2007-2012

השנת 2021

חתמה כפר יונה על ברית ערים תאומות עם העיר אורניינבורג שבגרמניה

סמל היישוב לאורך השנים

כפר יונה בת 90 - ציר הזמן

1896, תרנ"ו

פרסום הספר "מדינת היהודים"

1897, תרנ"ז

כינוס הקונגרס הציוני הראשון

1928, תרפ"ח

יונה פישר רוכש קרקע להקמת ישוב בין נתניה לטול כרם

1930, תר"ל

עשרה חלוצים ראשונים מגיעים לשטח

1932, תרצ"ב

הקמת כפר יונה

1933, תרצ"ג

הקמת בית המשק, המשמש כמרכז הכפר

1934, תרצ"ד

חפירת הבאר הראשונה

1936, תרצ"ו

מיזוג עם נחלת השו"בים; פתיחת הספרייה הראשונה

1936-1939

מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט

1939, תרצ"ט

פרוץ מלחמת העולם השנייה

1940, ת"ע

הכרזה על כפר יונה כמועצה מקומית

1944, תש"ד

קבלת מכתב תודה מעיריית אתונה בעקבות ביקור מלך יוון

1947, תש"ז

פרוץ מלחמת העצמאות

1948, תש"ח

הקמת המדינה

1951, תשי"א

הקמת מעברת שבות עם

1955, תשי"ה

זכייה באליפות המדינה בכדורעף

1957, תשי"ז

אישה ראשונה (יפה כץ) נבחרת לתפקיד ראש מועצה בישראל

1960, תש"כ

חנוכת בניין הדואר החדש

1963, תשכ"ג

הכרזה על כפר יונה כיישוב עירוני

1967, תשכ"ז

מלחמת ששת הימים

1970, תש"ל

קליטת עליה מרוסיה

1973, תשל"ג

מלחמת יום הכיפורים

1974, תשל"ד

הקמת האנדרטה לזכר הנופלים בני היישוב

ראשי היישוב לדורותיהם

דוד ליכטיגשטיין (ראש הוועד המקומי) - 1933-1940, תרצ"ג-ת"ש

דוד ליכטיגשטיין (ראש המועצה הראשון) - 1940-1944, ת"ש-תש"ד

צבי פורת - 1945-1947, תש"ה-תש"ז

ד"ר שמעון היימן - 1947-1948, תש"ז-תש"ח

אברהם זיו - 1948-1953, תש"ח-תשי"ג

משה ליבל - 1953-1956, תשי"ג-תשי"ו

אריה מרגובסקי - 1956-1957, תשי"ו-תשי"ז

יפה כץ - 1957-1960, תשי"ז-תש"כ

יצחק איש שלום - 1960-1974, תש"כ-תשל"ד

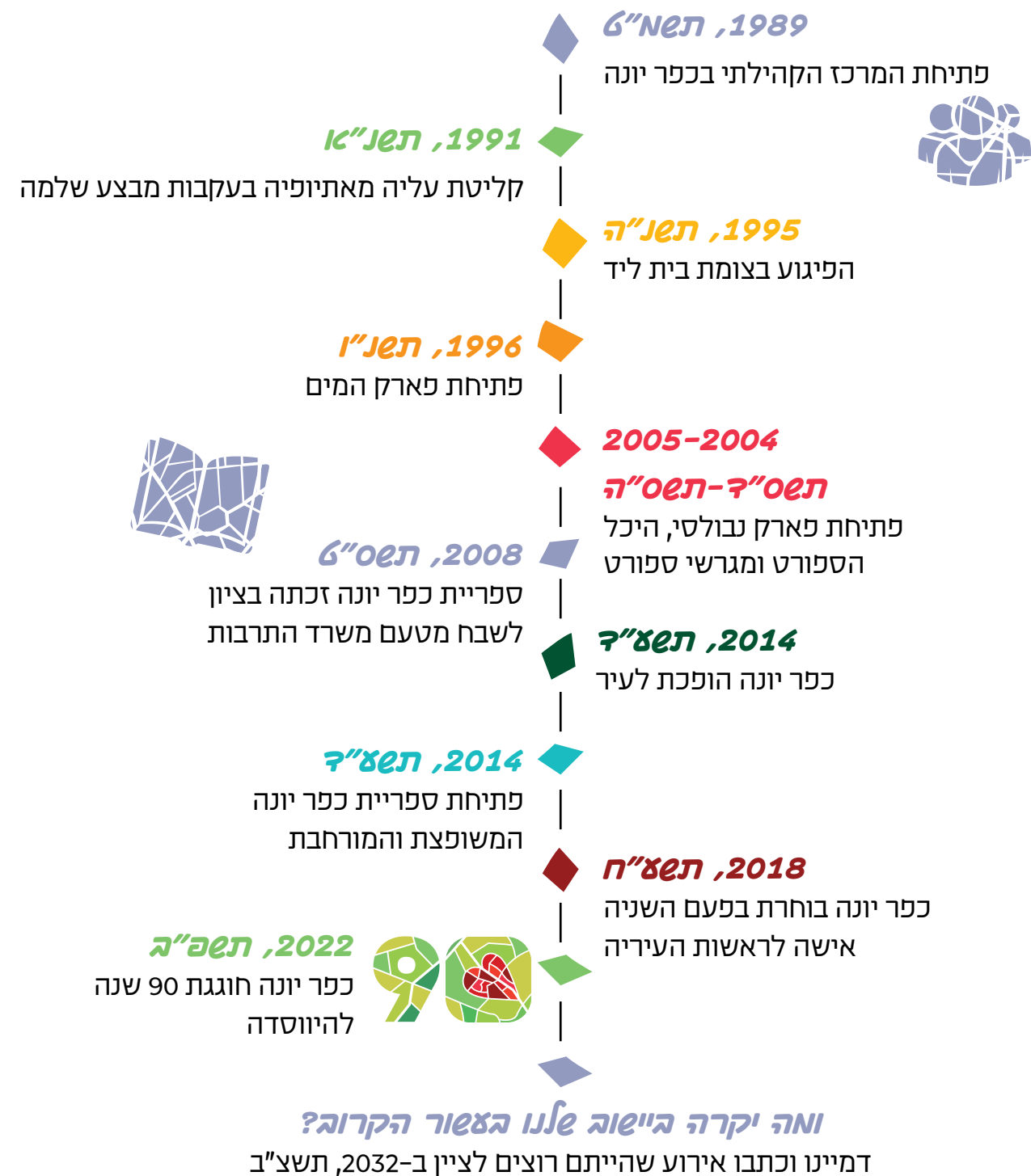
דוד משה - 1974, תשל"ד

משה גלזנר (ראש מועצה ממונה) - 1974-1977, תשל"ד-תשל"ז

זכאי סימן טוב (ראש מועצה ממונה) - 1977, תשל"ז

אפרים דרעי - 1977-2018, תשל"ז-תשע"ח

שושי כחלון כידור - 2018, תשע"ח, ועד היום (2022, תשפ"ב)

הסיפור של יונה (צ'אן) פישר

יונה פישר נולד למשפחה דתית חסידית בפולין, בעיר קרקוב, בשנת 1871. כשהיה בן 19 עבר לעיר אנטוורפן בבלגיה, שם הפך ליהלומן מצליח ועשיר. בבלגיה החל יונה להתעניין בציונות, והפך לציוני נלהב: הוא היה אחד מתומכיו המסורים של חוזה מדינת היהודים, בנימין זאב הרצל, השתתף בקונגרסים הציוניים ופעל כדי לשכנע את חבריו העשירים לתרום כסף ולפעול ליישובה של ארץ ישראל. הוא שימש כנשיא ציוני בלגיה והולנד, תרם לקרן קימת לישראל, שהוקמה כדי לרכוש אדמות בארץ ישראל, והיה חבר בהנהלת הקרן.

בשנת 1907, כשהיה בן 36, ביקר יונה בארץ ישראל בפעם הראשונה. "דמעות גיל עולות בעיניי, ארצי, ארצי היקרה..." כך כתב ביומנו. יונה החליט לגייס כסף במטרה

להקים ישוב בארץ ולדאוג ליישוב בו חלוצים, לבנות להם בתים ולרכוש שתילי עצי הדר כך שיוכלו לטעת פרדסים, לעבד את הקרקע ולהצמיח ישוב לתפארת. בשנת 1927 הגיע יונה למושבה הוותיקה נס ציונה, ופגש את שלמה גוטהילף – חלוץ מנוסה ופרדסן שפעל למען עבודה עברית בארץ ישראל. גוטהילף מצא שטח בלתי מעובד בין הערים נתניה וטול כרם, וקנה אותו עבור יונה. על השטח הזה תכננו להקים את היישוב החדש, שעל הקמתו חלם יונה. למרבה הצער לא זכה יונה לראות את חלומו מתגשם – הוא נפטר בבלגיה בשנת 1929.

**להאזנה לקטע מתוך יומנו
של יונה פישר סרקו את הקוד >>**

הסיפור של יהושע (אוסקר) פישר

אוסקר פישר, אחיו של יונה (ז'אן) פישר, היה צעיר ממנו בארבע שנים. הוא נולד ב-1875 בפולין, ובגיל 18 יצא להונגריה ולאוסטריה כדי ללמוד ולעבוד. כאשר בא לבקר את אחיו היהלומן בבלגיה, הביא אוסקר במזוודתו את הספר "מדינת היהודים" שכתב בנימין זאב הרצל. זה היה ספר מהפכני, שצייר תמונה מפורטת של מדינת היהודים שתקום ותשמש בית ליהודים המדוכאים והסובלים שהיו מפוזרים אז בכל העולם. היה זה חזון מרגש ומלהיב, ויונה השתכנע להצטרף לתנועה הציונית והחל לפעול למענה יחד עם אחיו הקטן. אוסקר נשאר בבלגיה, הפך גם הוא ליהלומן והמשיך לפעול למען הציונות. הוא היה אדם מעשי והאמין שצריך ליזום ולפעול ולא רק לדבר. הוא ביקר בארץ ישראל, רכש פרדסים, קרקעות ומפעלים ושימש דוגמה אישית לציונים מכל העולם. בשנת 1932, שלוש שנים לאחר מותו של אחיו הגדול, הקים אוסקר, יחד עם אחיינו מוריס, את היישוב כפר יונה לזכר אחיו. ב-1936 עלה אוסקר פישר ארצה והתיישב בתל אביב, שממנה המשיך לפעול במרץ למען הקמתה של המדינה היהודית שעליה חלם.

אישים ומהיזים

הסיפור של משה (אוריס) פישר

מוריס פישר. צילום מתוך מבט מל"מ

מוריס פישר נולד בבלגיה, ליונה (ז'אן) ולסופי פישר. הוא היה בן למשפחת יהלומנים מצליחה וירש מאביו ומדודו את ה"חיידק" הציוני – הרצון לפעול, לעשות ולשנות את העולם, כך שתהיה בו מדינה גם לעם היהודי. בשנת 1930 עלה לארץ ישראל. בארץ ישראל הקים מוריס חברה בשם "מטעי השרון", שפעלה למען התיישבות באזור עמק חפר. יחד עם דודו אוסקר ועם שלמה גוטהילף, פרדסן מצליח מנס ציונה שפעל למען עבודה עברית, הקים בשנת 1932 את היישוב כפר יונה לזכר אביו.

מוריס היה פעיל בהגנה וסייע להבאת מעפילים לארץ, ובשנת 1941, במהלך מלחמת העולם השנייה, הצטרף בתמיכת דוד בן גוריון לצבא צרפת החופשית כדי לעזור בלחימה ולהתחבר לאנשי מפתח צרפתיים. הוא התיידד עם הצרפתים, זכה באותות הצטיינות ובדרגת קצונה, וכך יצר קשר חשוב שעזר מאוד בהכנות למלחמה נגד ארצות ערב ונגד שלטון המנדט הבריטי בימים שלפני הקמת מדינת ישראל. לקראת קום המדינה עבר מוריס לפריז ושימש שם כמזכיר מדיני של הסוכנות היהודית. לאחר שהוקמה מדינת ישראל הפך לשגריר ישראל בצרפת. מוריס פישר המשיך לפעול כל חייו למען ישראל ולייצג אותה ברחבי העולם: הוא שימש גם כציר (נציג ישראל) בטורקיה, שגריר ישראל ברומא, נציג ישראל בעצרות האו"ם וכסגן המנהל הכללי במשרד החוץ. לבנו, שהפך לימים לאוצר ומבקר אומנות מוערך וגם זכה בפרס ישראל, קרא על שם אביו האהוב – השם שניתן גם ליישוב כפר יונה – יונה פישר.

הסיפור של שרה חמרה

שרה חמרה. צילום: דור לובטון

שרה חמרה נולדה בירושלים בשנת 1931. בגיל שלוש עזבה עם משפחתה את העיר ועברה לתל אביב, שבה נדדה המשפחה ועברה מדירה שכורה אחת לאחרת. כבר כשהיתה בת 13 הפסיקה שרה ללמוד והחלה לעבוד בעבודות שונות כדי לעזור בפרנסת המשפחה. היא היתה חניכה בתנועת הנוער העובד והלומד וכשהיתה בת 14 בלבד גויסה להגנה – הגוף הצבאי הגדול והעיקרי של היישוב היהודי בארץ בתקופת המנדט. כמצטרפת חדשה, עברה שרה אימונים צבאיים: תרגילי סדר, קרב מגע, הרכבה ופירוק של רובים ואקדחים, יריה בנשק ואיתות בדגלים. יחד עם חבריה היא התאמנה בחולות חולון ובגימנסיה הרצל, קיבלה משימות שונות מהמפקדים ומילאה אותן בהצלחה.

יום אחד התקבלה הודעה על טנקים בריטים שצפויים לבצע חיפוש בשכונה, ושרה, יחד עם חברי ההגנה האחרים בשכונה, פינו את ה"סליק" – מחבוא כלי הנשק הבלתי חוקיים של השכונה – והעבירו אותו לפרדס סמוך. שרה בת ה-17 נתפסה על ידי חייל בריטי ונעצרה, עברה חקירה בבולשת הבריטית ונשלחה לשמונה ימי מעצר. לבסוף הצליחה לחמוק ממשפט ומעונש.

עם קום המדינה התגייסה שרה לחיל הנשים. בשנת 1953 פגשה את בעלה, רפאל, והשניים החליטו לעבור לכפר יונה, ורכשו בית בשכונת החיילים המשוחררים, שבו היא מתגוררת עד היום. משנת 1973, במשך 20 שנה, עבדה שרה כספרנית הראשית בספרייה הציבורית של היישוב.

הסיפור של שלמה גוטהילף

שלמה גוטהילף

שלמה גוטהילף נולד ב-1898 ברוסיה, למשפחה ציונית. כשהיה בן עשר בלבד שלח אותו אביו, יחד עם אחותו, בלוויית דודו, לארץ ישראל. שלמה התגורר בתל אביב ולמד בגימנסיה הרצליה וכשבגר עבר למושבה העברית נס ציונה, שבה קנה אדמות והפך לפרדסן מצליח. שלמה היה לחבר בהתאחדות האיכרים, הפועל להגשמת הרעיון הציוני של עבודה עברית בארץ ישראל.

בנס ציונה פגש גוטהילף את יונה פישר, שבה לביקור מבליה. הוא התיידד איתו והפך לנציג ומנהל העבודה שלו באזור השרון. שלמה יצא לחפש עבור פישר שטח אדמה שיתאים להקמת היישוב שעליו חלם, ומצא שטח מתאים, בלתי מעובד, בין נתניה וטול כרם. בשנת 1928 רכש במקום 1,500 דונם בשם היהודים תושבי בלגיה שיונה פישר

עמד בראשם. ב-1929 נפטר יונה פישר, אך שלמה גוטהילף לא ויתר והתעקש להוציא לפועל את התוכנית. הוא פנה למוריס, בנו של יונה, ולאוסקר אחיו והציע להם לממש את החזון. הוא דאג לארגן 33 חלוצים מנס ציונה וערך איתם חוזה לרכישת אדמות שעליהן יוקם היישוב. שלמה לא הסתפק בכך: הוא ארגן את נטיעת הפרדסים סביב הכפר, דאג לחפירת באר, להבאת כלים וציוד חקלאי, לתכנון בית המשק ובתיו הראשונים של היישוב וליווה אותו בשנותיו הראשונות. שלמה ומשפחתו עזבו את נס ציונה ועברו להתגורר בנתניה, שם הפך לפעיל ציבור – הוא שימש חבר במועצה המקומית, סגן ראש העיריה ובתפקידים ציבוריים נוספים. בשנת 1974 זכה בתואר יקיר נתניה.

הסיפור של שרה קונפורטי

שרה קונפורטי. צילום: דור לובטון

שרה קונפורטי היא אומנית ישראלית, המשלבת בין אומנויות שונות, ביניהן פיסול, ציור ועיצוב ועבודות זכוכית וקרמיקה. שרה נולדה בפולין ב-1946 להורים ניצולי שואה ועלתה לארץ כשהיתה בת שנתיים. היא גדלה בחיפה ולמדה כלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים ואומנות במדרשה לאומנות ברמת השרון.

שרה הציגה עשרות תערוכות בגלריות ובמוזיאונים בארץ ובעולם. עבודותיה הוצגו בגלריות ביפו, בכפר סבא וברעננה, ומאז שנת 2009 היא מתגוררת בכפר יונה ופועלת בה. במשך ארבע שנים תכננה ויצרה את אנדרטת בית ליד, לזכרם של הרוגי הפיגוע הקטלני שהתרחש בצומת בית ליד ב-1995. במסגרת תחרות האומנים לתכנון האנדרטה היא

תכננה גם את הפארק שסובב את האנדרטה, ובו אמפיתיאטרון, אולם תת קרקעי, חדרי הנצחה ואגם. באנדרטה שיצרה מוצגות 22 דמויות, המסמלות את 22 הרוגי הפיגוע, מטפסות על סולם באווית תלולה כלפי השמיים.

בשנת 2003 קיבלה שרה קונפורטי תעודת כבוד מעיריית כפר יונה על תכנון האנדרטה וביצועה.

הסיפור של הניחוח כאב הרצל

בנימין זאב הרצל

בנימין זאב הרצל היה משפטן, עיתונאי, מחזאי וסופר, אך יותר מכל הוא ידוע בזכות היותו חוזה המדינה – האדם שידע לחלום, להביט רחוק וגם להניע את התהליכים שהביאו להקמת התנועה הציונית, ובסופו של דבר להקמת מדינת ישראל. הרצל גדל בבודפשט, בירת הונגריה, בתקופה שבה היהודים היו מפוזרים בכל רחבי העולם ללא מדינה משלהם, וסבלו מהתנכלויות, גזענות והצקות. כעיתונאי צפה הרצל מקרוב בפרשת דרייפוס – פרשה שבמרכזה עמד קצין יהודי שהואשם בבגידה רק בגלל יהדותו – והיא זו שהביאה אותו למסקנה שחייבים לייסד מדינה שתהיה בית ליהודים.

הרצל היה אדם מעשי, והוא החל להפיץ את רעיונותיו ולשכנע יהודים נוספים להצטרף אליו, והקים את התנועה הציונית – תנועה שמטרתה להשיב את העם היהודי לארץ ישראל ולחדש את ימיו כעם מאוחד. הוא ארגן את הקונגרס הציוני – אסיפה של יהודים מכל העולם שבמסגרתה הפיץ את הרעיון שלו ופעל לאחד את כל הקבוצות הציוניות הקטנות לתנועה אחת גדולה בעלת כוח והשפעה. הרצל השתמש בכישורו כסופר כדי לשכנע יהודים בכל העולם ברעיונות המהפכניים שלו. ספרו "מדינת היהודים" הגיע גם לידיהם של אוסקר ומוריס פיישר ושכנע גם אותם להתגייס למען הרעיון הציוני ולפעול ליישוב ארץ ישראל – מה שהוביל בסופו של דבר להקמת כפר יונה. בספרו הידוע ביותר, "אלטנוילנד" (ארץ ישנה-חדשה), הציג הרצל את החזון שלו למדינת יהודים מוסרית, שוויונית, מתקדמת וצודקת. הרעיון המרכזי של הספר "אם תרצו אין זו אגדה" הפך לסיסמה של התנועה הציונית. הרצל נפטר בווינה בשנת 1904. שנה לאחר קום המדינה, ב-1949, הועברו עצמותיו לקבורה בירושלים, בהר שנקרא על שמו – הר הרצל.

הסיפור של משה שקד

משה שקד

משה שקד נולד בגבול אוסטריה-רוסיה למשפחה מרובת ילדים. המשפחה התפרנסה מטחנת קמח שהיתה בבעלותה, ממסחר בתבואה ומדיג. כבר כשהיה בן 16 עסק משה בפעילות ציונית, חלם לעלות לארץ ישראל והיה חבר בארגון ה"הכשרות" – חוות חקלאיות שהכשירו את הצעירים בגולה בעבודה חקלאית וחלוצית כדי שיסתדרו ויצליחו כשיגיעו לארץ ישראל. כשהיה בן 20 עלה משה לבדו לארץ. הוא הגיע למושבה פתח תקווה, שם בחר ללמוד מקצוע מיוחד וחשוב – כורה בארות. הוא הפך לקבלן שעמד בראשה של חברה לכריית בארות ולבניית בתים וב-1929 הוזמן לחפור את הבאר הראשונה של היישוב החדש נתניה.

כשהוקמה כפר יונה הוזמן משה לחפור את הבאר הראשונה במקום, שהיתה חיונית לקיום התושבים – ממנה נשאבו המים להשקיית הפרדסים הצעירים, מי השתיה והרחצה והמים שהיו נחוצים כדי לקיים חיים. משה שקד המשיך לחפור בארות ולבנות בתים במשך שנים רבות. הוא התגורר עם משפחתו בנתניה, עסק בפעילות ציבורית בעיר ולימים אף נבחר פעמיים לראשות העיריה. על שמו נקראות שכונת נאות שקד וטיילת שקד בנתניה.

הסיפור של יעקב ברזני

יעקב ברזני

יעקב ברזני נולד ב-1905 למשפחה שעלתה ארצה מכורדיסטן והיתה ממייסדי המושבה יסוד המעלה שבגליל העליון, שבה גם גדל. הוא היה הרפתקן ואמיץ וכבר בצעירותו התחבר לשבט המוגרבים – שבט בדואי בגליל העליון – ויצא עם צעירי השבט למסעות מלאי סיכון והרפתקה. מהמוגרבים גם למד ברזני את המנהגים, השפה והתרבות הערבים. הוא דיבר ערבית מושלמת והיה מסתובב רכוב על סוסה ערביה אצילה, בעלת אוכף מקושט במחרוזות צבעוניות כנגד עין הרע. לראשו חבש כפיה, על פניו התנוסס שפם עבות, בחגורתו חגר אקדח ובידו אחז רובה. עוד בזמן שהתגורר בגליל העליון הצטרף יעקב לארגון ההגנה – הגוף הצבאי הגדול והעיקרי של היישוב היהודי בארץ ישראל ושל התנועה הציונית בתקופת המנדט הבריטי. מטעם ההגנה הגיע לכפר יונה, כדי לשמש

כשומר הכפר. כשהגיע לכפר חשבו המתיישבים בתחילה שמדובר בדואי ולא הבינו מדוע בא אליהם. אולם עם הזמן, לאחר שהכירו אותו, העריכו אותו מאוד ושמחו על בואו. הערבים תושבי הסביבה כינו את ברזני אבו-ע'זאל, שמשמעותו "אביו של הצבי", תודות לזריזותו ומהירותו. בלילות היה מסייר על סוסתו בפרדסים ובשטחים שסביב כפר יונה, מבריח פולשים שניסו להתנכל למתיישבים, לגנוב בעלי חיים וציד חקלאי ולעקור את שתילי ההדרים הרכים, ובימים היה ישן בצריף קטן שניתן לו בכפר. ככל שעבר הזמן הידק את קשריו ואת היכרותו עם האיכרים והרועים המקומיים שסביב כפר יונה, והם למדו להכירו, העריכו מאוד את אומץ ליבו וחששו ממנו – ובזכות זה הניחו לאנשי הכפר ונמנעו מעימותים עימם. יעקב ברזני התמחה בעיקר בנושא קרקעות ויחסי שכנים. הוא נשאר בעמק חפר במשך עשרות שנים – כאיש ביטחון מרכזי, רוכש קרקעות עבור קרן קימת לישראל ואיש הש"י, שירות הידיעות של ההגנה (שעל בסיסו קמו שירותי הביטחון והמודיעין של מדינת ישראל).

הימים הראשונים

פרדסים ראשונים

שלמה גוטהילף, שקנה את אדמת כפר יונה, פנה לקבוצת חלוצים מנס ציונה והציע להם לבוא ולהקים במקום ישוב חדש. עשרה חלוצים התלהבו מהרעיון וכשהגיעו, החלו מיד בעבודות ניקוז, גידור ונטיעה. הם האמינו בעבודה עברית וידעו שכדי ליצור בסיס ליישוב חזק עליהם לעבוד קשה. בתקופה הראשונה גרו החלוצים באוהלים, נטעו פרדסים ועבדו ללא הרף – ביום עבדו בנטיעה ובלילה יצאו לשמירה. העבודה היתה קשה.

הבאר הראשונה שנחפרה ביישוב אֶפְשָׁרָה לפרדסים הצעירים ללבלב ולהתחזק, אולם ערביי הסביבה עשו כל מאמץ כדי לחבל בנטיעה. מדי

לילה נעקרו הנטיעות הטרויות וצריך היה לשקם את הפרדסים הצעירים שוב ושוב.

בט"ו בשבט 1932 הונחה אבן הפינה לכפר יונה ונבנו עשרת הבתים הראשונים בשטח השייך כיום לרחוב המייסדים.

החלוצים עזבו את האוהלים ועברו להתגורר בבתים הקטנים, שכללו שני חדרים, מטבח ומקלחת ושירותים בחצר.

בשנותיו הראשונות של היישוב הצעיר לא היו בו חנויות, רופא, טלפון או מקרר. גם מְקַלֵּט רדיו לא היה, וכך גם

תחבורה מסודרת אל מחוץ ליישוב. הלחם הגיע בעגלת האופה מנתניה, את הירקות הביא ערבי רכוב על חמור והבשר

למאכל נרכש במרוכז אצל קצב מפרדסיה הסמוכה פעם בשבוע. הנשים והילדים שהחלו להגיע שנה אחרי הקמת

היישוב נאלצו להסתגל לתנאים הקשים.

להאזנה להסכת על הימים הראשונים

בכפר יונה סרקו את הקוד <<

נחלת השו"בים

ב-1933 הגיעו לכפר יונה שמונה יהודים דתיים מארצות הברית, במטרה להכין את השטח להקמה של ישוב נוסף לצד כפר יונה – על אדמות שרכשו יהודים אמריקאים. השם שבחרו ליישוב היה "נחלת

השו"בים" (שו"ב הם ראשי התיבות של שם המקצוע "שוחט ובודק"). הקבוצה הדתית קיימה אורח

חיים שיתופי-קיבוצי וניסתה להיאחז גם היא בקרקע. אולם, נוכח הקשיים וסכנת החיים שחוו

במהלך מאורעות 1936-1939, החליטו חברי הקבוצה לעזוב את המקום והיישוב לא קם אלא

הפך לחלק מכפר יונה.

1932

השנים הראשונות

ההגנה

חיילי ההגנה. צילום: ויקיפדיה

כפר יונה היתה ממוקמת בקו החזית. אלה היו "המותניים הצרות" של ההתיישבות היהודית – אזור צר מאוד בין הים ובין השטחים שהשתייכו לערבים. ממזרח לכפר היה שטח שבו התגוררו משפחות ערביות ושכטים בדואים. בצד מזרח שכנה גם העיר הערבית הגדולה והחזקה טול כרם. כנופיות ערביות תקפו את היישוב ללא הרף והוא היה חייב להגן על עצמו מפני התנכלויות השכנים, שלא רצו שהוא יגדל ויתחזק. ארגון "ההגנה" היה הגוף הצבאי הגדול והעיקרי של היישוב היהודי בארץ בתקופת

המנדט. המטרה שלו היתה לספק הגנה ליישוב היהודי, ושירתו בו גברים, נשים, ואפילו נערות ונערים צעירים. לוחמי ההגנה למדו להשתמש בנשק ולהילחם.

תושבי כפר יונה נאלצו להגן על הכפר ועל הפרדסים מפני השכנים ערביי הסביבה, ורבים מהם היו חברי וחברות ההגנה. שלטון המנדט הבריטי לא הרשה לכולם להחזיק בנשק, ולכן הם אספו כלי נשק שונים והחביאו אותם ב"סליקים" – מקומות מחבוא מיוחדים – בכל רחבי היישוב. הסליק המרכזי שכן ליד הבריכה הקטנה בביתו של אריה מרגובסקי ברחוב המייסדים, ורק מעטים ידעו על קיומו. גם ילדי כפר יונה היו שותפים בהגנה על היישוב – הם הקפידו לפקוח עין ולבלוש אחרי כל זר שהגיע למקום. גם איסר וישקין, שהיה שולח אותות בשפת מורס מעל מגדל המים ליישובי הסביבה, היה משתף אותם בפעילותו.

בשנות ה-40 הושבעו הנערים והנערות להגנה בטקס רב רושם וסודי, שבו הצהירו שהם מוכנים להקדיש את כל כוחם ואף למסור את חייהם להגנה על עמם ועל מולדתם. הם העבירו ידיעות מעמדה לעמדה, שמרו בלילות והשתתפו בלחימה ממש.

לצפייה בסרטון על ה"הגנה" בכפר יונה

סרקו את הקוד <<

מאורעות 1936-1939 (תרצ"ו-תרצ"ט)

עצים שנפגעו על ידי ערבים מתוך "ספר כפר יונה"

בשנים 1936 (תרצ"ו) עד 1939 (תרצ"ט) התחולל בארץ המרד הערבי, שכוון נגד שלטון המנדט הבריטי ונגד התושבים היהודים. הערבים תקפו יהודים בכל רחבי הארץ, שרפו שדות והחריבו מבנים ויישובים.

כפר יונה היתה בלב המערכה ויריות על תושביה הפכו לעניין תדיר ושגרת. הפורעים הערבים ניסו לחדור לתוך הכפר, התנכלו לתושבים, עקרו וגדעו אלפי עצי פרי, ארבו לפועלי הפרדס וניסו לפגוע בהם.

קשה ומסוכן היה לנוע בדרכים, ופעמים רבות חסמו פורעים את צירי התנועה. התחבורה היתה מסובכת: אוטובוס של "חברת השרון" נסע פעם אחת ביום,

בדרכי עפר, מנתניה, דרך כפר יונה, טול כרם, כפר סבא ופתח תקווה – לתל אביב. הנסיעה נמשכה לעיתים 12 שעות, והאוטובוס שיצא בבוקר לתל אביב היה מגיע לכפר יונה עם חשיכה. פעמים רבות נזקק האוטובוס לאבטחה ולשמירה מפני כנופיות הפורעים, ואנשי ההגנה מכפר יונה היו יושבים על גגו ובידיהם רובים. החיים באותם ימים היו מלאים מתח, מצוקה וחרדה.

הנוטרים

מתוך הספר "כשההדרים הניבו ישוב"

בעת מאורעות 1936 (תרצ"ו) התנדבו מספר גברים מכפר יונה לשורות הנוטרים – כוח של שוטרים עבריים שפעל ככוח עזר למשטרה הבריטית כנגד הפורעים הערבים והגן על המתיישבים והיישובים. שלטון המנדט סיפק לנוטרים מדים מיוחדים, נשק ותחמושת ושילם חלק מהמשכורת שלהם. הנוטרים, ללא ידיעת הבריטים, שיתפו פעולה עם חברי ההגנה, ניצלו את הרישיון שניתן להם להחזיק בנשק כדי לאמן את חברי ההגנה ולהשיג תחמושת ונשק עבורם, ותרמו לחיזוק הכוח היהודי שהגן על היישוב.

מלחמת העולם השנייה

מלך יוון. מתוך "ספר כפר יונה"

בזמן מלחמת העולם השנייה (1939-1945) אי אפשר היה לשלוח לחו"ל (בעיקר לאירופה) את התפוזים שנקטפו בפרדסים, וענף הפרדסנות, שהתבסס ברובו על ייצוא, נפגע קשות. תושבי כפר יונה, שהפרדסים היו מקור פרנסתם, נאלצו לחפש עבודות אחרות: חלקם עבדו עבור הצבא הבריטי, חלקם שירתו במשטרת הנוטרים. החקלאות בכפר הידרדרה, אך למרבה המזל היה הכפר ממוקם בצומת דרכים חשוב ביותר, שבו חלפו הכוחות הצבאיים השונים במהלך המלחמה: הבריטים, היוונים, ההודים, האוסטרלים, הפולנים. הכפר הפך לנקודת חניה והתאוששות לחיילים הזרים, וכמה תושבים אף פתחו בתי קפה לחיילים, שהפכו למקור פרנסתם.

בשנת 1942 אירע אחד האירועים המרגשים בחיי היישוב באותן שנים: מלך יוון, גיאורגיוס השני, ערך ביקור ממלכתי רשמי אצל חייליו, שחננו בקרבת הכפר. החיילים היוונים ערכו לכבוד המלך טקס מרשים, שלווח בנגינת חצוצרות וחמת חלילים ועל הכביש הראשי החוצה את כפר יונה הקימו במה מאולתרת, שמעליה נשא את נאום. לאחר שהסתיימה המלחמה הגיעו פליטי שואה מאירופה לארץ ישראל, וגם לכפר יונה – שקיבלה אותם בזרועות פתוחות וקלטה אותם לתוכה.

מלחמת העצמאות

בכ"ט בנובמבר 1947 התקבלה ברוב קולות החלטת האו"ם על סיום המנדט הבריטי והקמת מדינה יהודית ומדינה ערבית בארץ ישראל. המתיישבים היהודים שמחו מאוד, אולם ערביי הארץ סירבו לקבל את ההחלטה, וכבר למחרת היום פתחו בהתקפה, ומלחמת העצמאות פרצה. במלחמה זו נלחמה ישראל הקטנה נגד חמש מדינות ערב מכל האזור, שלא רצו שהיא תקום ותתקיים. כפר יונה היתה ממוקמת בנקודה חשובה מאוד, והמתיישבים ידעו שאם יפסידו

בקרב ולא יצליחו להיאחז ביישוב, הכוחות הערביים יפצלו את הארץ לשני חלקים – צפוני ודרומי. וזה כמעט קרה: במהלך המלחמה כוחות של הצבא העיראקי השתלטו על בית נַבּוּלְסִי, ששכן בשולי היישוב, ותקפו ממנו, יחד עם הערבים בני האזור, את בתי הכפר. כוחות עיראקים נוספים תקפו את גאולים ואת כפר יעבץ השכנים וכבשו אותם, ותכננו לנוע לכיוון נתניה.

למרבה המזל נחלץ להגנת כפר יונה כוח של כ-30 לוחמי הגנה בני חטיבת אלכסנדרוני. בראש הכוח עמד מפקד צעיר בן 21 בשם יצחק מודעי (שהיה לימים שר בממשלות ישראל). בידי הלוחמים היו כלי נשק מעטים, אבל בליבם היו גבורה ונחישות רבה. יחד עם תושבי הכפר הם הקימו עמדות ותעלות קשר, הוציאו כלי נשק נוספים מתוך הסליקים וערכו הכנות למלחמה. מתיישבי כפר יונה עמדו במתקפות הקשות והבלתי פוסקות והצליחו להדוף את התוקפים. עמידתם קבעה למעשה את גבול המדינה – ועד מלחמת ששת הימים נחשבה כפר יונה ליישוב גבול עם מדינת אויב.

שלט מנוקב כדורים ממלחמת העצמאות. מתוך הספר "כשהדרים הניבו ישוב"

הכרזת המדינה

ההכרזה על הקמת מדינת ישראל התקיימה ביום שישי, ה' באייר תש"ח, 14 במאי 1948, בעיר העברית הראשונה – תל אביב. על הבמה הקטנה ישבו חברי מנהלת העם (הממשלה הזמנית הראשונה) וחברי מועצת העם (הכנסת הזמנית הראשונה), ובראשם דוד בן גוריון (שהפך לראש הממשלה הראשון של ישראל), אשר הקריא את הכרזת העצמאות והכריז על הקמתה של מדינת היהודים הנכספת – ישראל. המתיישבים היהודים בכל רחבי הארץ, ובהם גם תושבי כפר יונה, האזינו במתח לשידורי הרדיו ודמעות של התרגשות עמדו בעיניהם – סוף סוף, אחרי שנים של עבודה קשה, מאבקים, סיכונים ומלחמות, מתגשם החלום.

הכרזת המדינה. צילום: לע"מ

מעברת שבות עם

לאחר קום המדינה הגיעו אליה עשרות אלפי עולים יהודים מכל רחבי העולם, אבל היא היתה עדיין צעירה, עניה, קטנה וחלשה ולא היו בה מספיק בתים ויישובים כדי לספק לכולם מקומות מגורים מסודרים. אז הוקמו המעברות – יישובים זמניים שנבנו לצד היישובים הוותיקים ונועדו לשמש יישובי מעבר זמניים לעולים החדשים.

מעברת שבות עם הסמוכה לכפר יונה (שנקראה גם מעברת בית ליד) היתה המעברה הגדולה ביותר בישראל – גודלה היה כגודלה של עיר בינונית. התנאים במעברה היו קשים מאוד: העולים התגוררו באוהלי בד צפופים, שמונה או עשרה אנשים באוהל אחד, בהם קשישים, ילדים ותינוקות, וכולם ישנו על מזרני קש ומיטות ברזל פשוטות. לא היו להם ארונות והם נאלצו להשתמש בארגזים שמצאו בפרדסים שמסביב, גם מים זורמים וחשמל לא היו, מלבד במבנים מרכזיים כמו חדר האוכל או בית הספר, ואת הכביסה כיבסו במקלחות הציבוריות ובברזיות, שבהן גם הדיחו את כלי האוכל. בשנת 1951 החלו לפזר את תושבי המעברה, חלקם עברו להתגורר בכפר יונה והשתלבו ביישוב.

מעברת כפר יונה

בשנת 1951 החלה המדינה לפזר את תושבי מעברת שבות עם בין יישובים שונים, וביניהם גם כפר יונה הסמוכה, שאלה היו מגיעים העולים בטיולי השבת שלהם, ומבלים בבתי הקפה שלה. בתקופה זו הוקמה בכפר שכונה ליוצאי אירופה ולצידה הוקמה מעברת כפר יונה, שקלטה את העולים שהגיעו מהמעברה הגדולה. גם כאן היו החיים קשים: התושבים שילמו שכר דירה עבור המגורים ב"רפתות" – צריפים ומבנים רעועים ללא חשמל או ריצוף. הצרכניה, המרפאה, קווי האוטובוס, פעילויות התרבות – כולם היו בכפר הוותיק, במרחק הליכה גדול. במעברה וביישוב כולו היה כמעט בלתי אפשרי למצוא עבודה ולהתפרנס, למרות ניסיונותיה של המדינה לסייע בעבודות יזומות כמו נטיעות, סלילת כבישים וחקלאות. אלה היו

יום במעברת כפר יונה. צילום: העמותה למורשת המעברות

שנים של "צנע", שבהן הממשלה הגבילה את האזרחים כדי להצליח לשרוד, ואפילו את המזון, הבגדים והמצרכים הבסיסיים קיבל כל אחד בכמות מוגבלת, באמצעות תלויים מיוחדים. העולים החדשים במעברה היו העניים ביותר וסבלו מתקופה משפילה וקשה.

אולם לאט לאט התחזקה מעברת כפר יונה: התושבים החלו להתארגן, להקים משקים קטנים לצד הבתים וגינות יפות לפרחים וירקות. זה היה תהליך קשה ומאתגר, אבל הוא הסתיים בהצלחה, והמעברה נעלמה והתושבים נקלטו ביישוב: במשך תקופה קצרה של כשלוש שנים קלט הכפר הקטן, שהיו בו כ-70 משפחות, כ-700 משפחות חדשות וגדולות, שהגיעו ארצה בחוסר כל ונאלצו לשרוד בכל מחיר.

לצפיה בסרטון על החיים במעברה

סרקו את הקוד <<

הסיפור של הצליה אתיון

עולים ב"מרבד הקסמים". צילום: טדי בראונר, לע"מ

מרבית יהודי תימן עלו לישראל הצעירה מעט לאחר הקמת המדינה, במבצע "על כנפי נשרים" (הידוע גם בשם "מרבד הקסמים").

לאחר החלטת האו"ם על הקמת מדינת ישראל, בכ"ט בנובמבר 1947, החלו שכניהם המוסלמים של יהודי ארצות ערב להתנכל להם, והתגבר הצורך להעלות ארצה במהירות את היהודים ולהגן על חייהם. באותו זמן עלה לשלטון בתימן שליט שהסכים להתיר את העליה, ומדינת ישראל הצליחה להגיע להסכמה עם השלטונות. רוב יהודי תימן רוכזו במחנה מעבר סמוך

לעיר עדן ומשם הוטסו לישראל. ראש הממשלה הראשון, דוד בן גוריון, דרש לזרז את העליה ולהציל את יהודי תימן, ובסופו של דבר עלו ארצה במבצע מרבד הקסמים כ-50,000 יהודים.

בארץ שוכנו רבים מהעולים במחנות ששימשו קודם לכן את הצבא הבריטי, ביניהם גם מחנה בית ליד, הסמוך לכפר יונה. לאחר שהמחנות נסגרו, עברו חלק מהעולים למעברות ולאחר מכן נקלטו ביישובי קבע – ביניהם גם כפר יונה.

הסיפור של הצליה מאיראק

לאחר הקמת מדינת ישראל הפך מצבם של יהודי עיראק קשה ומסוכן. עיראק, שנלחמה נגד ישראל במלחמת העצמאות, החשיבה את הציונות כפשע, רדפה את היהודים והקשתה את חייהם. גם שכניהם המוסלמים של יהודי עיראק התנכלו להם, כמו ביתר מדינות ערב.

למרות היותה מדינה חדשה וצעירה, נרתמה מדינת ישראל להצלת יהודי עיראק והבאתם ארצה. השלטונות העיראקים הסכימו להתיר ליהודים לצאת בתנאי שיוותרו על כל רכושם, אזרחותם וזכויותיהם, וכך החל מבצע "עזרא ונחמיה" – שנקרא על שם מנהיגים יהודיים בבבל בתקופת בית שני. (המבצע כונה גם "מבצע בבל"). בשנים 1950–1952 הוטסו והועלו ארצה יותר מ-120,000 יהודים. חלק מעולי עיראק נקלטו בארץ במעברת שבות עם, הסמוכה לכפר יונה, ועברו לאחר מכן למעברת כפר יונה ולכפר יונה עצמה.

עולים מעיראק. צילום: הנס פין, לע"מ

קליטת צליה - הפסיפס של כפר יונה

הסיפור של הצליות מרוסיה ואגרות הנוצרות

אסיר ציון יוסף מנדלביץ. צילום: יעקב סער, לע"מ

יהודי רוסיה עלו לישראל בשני גלי עליה עיקריים – בשנות ה-70 ובשנות ה-90 של המאה ה-20. בשנים הראשונות לאחר קום המדינה התנגד השלטון הקומוניסטי ברוסיה לרעיון הציוני והקשה מאוד את חיי היהודים במדינה: הם סבלו מאנטישמיות וגזענות הן מצד שכניהם והן מצידם של השלטונות והתקשורת, התקשו להתקבל ללימודים באוניברסיטאות ורבים פוטרו מעבודותיהם. השירותים החשאיים של ברית המועצות עקבו אחרי יהודים שהביעו הזדהות עם ישראל והם הועמדו למשפט ונעצרו בעילות שונות, חלקם אף נשלחו למחנות כפיה וסבלו מעינויים ומתנאי מעצר קשים. אסירים אלה כונו "אסירי ציון". לאחר שעלו ארצה הפכו חלקם לדמויות ידועות ומפורסמות – בהם אנטולי נתן שרנסקי, שכיהן כחבר כנסת ושר בממשלות ישראל, ויולי אדלשטיין, שכיהן כחבר כנסת, יו"ר הכנסת וכשר.

בשנות ה-70 של המאה ה-20, לאחר פעילות דיפלומטית בינלאומית ולאחר שהפעילה ממשלת ישראל לחץ על ממשלת רוסיה, התאפשרה עלייתם של כ-200,000 יהודים מרוסיה לישראל. גל העליה השני התאפשר עם התפרקותה של ברית המועצות (שרוסיה היתה חלק ממנה) בתחילת שנות ה-90. במסגרת עליה זו הגיעו מאות אלפי עולים מרוסיה לישראל (בשנת 2000 הגיע העולה המיליון). חלק מעולי רוסיה וברית המועצות הגיעו לכפר יונה וקבעו בה את ביתם.

הסיפור של הצליות מאתיופיה

עולים מאתיופיה. צילום: דורון הורוביץ, לע"מ

ב-1984 יצא לדרך "מבצע משה" – מבצע חשאי שמטרתו היתה לחלץ את יהודי אתיופיה, שהיו נתונים במצוקה בארצם, ולהעלות אותם לישראל. כשנודע על התקווה לעלות ארצה, יצאו היהודים מכל רחבי אתיופיה וצעדו ברגל במסעות ארוכים, מסוכנים וקשים למחנות פליטים בסודן. מהמחנות האלה הם הובאו לישראל בדרכי יבשה, ים ואוויר, ודרך מדינות שלישיות. אולם, בעקבות הדלפה לעיתונות ובשל קריסה כלכלית באתיופיה, הופסק מבצע משה בתחילת שנת 1985, ו-15,000 יהודים נותרו מאחור. בשנת 1991, בעקבות הידוק היחסים בין ממשלות ישראל ואתיופיה, התארגן מבצע נוסף להעלאת יהודים מאתיופיה, שכונה "מבצע שלמה". במסגרת מבצע שלמה הועלו לישראל כ-15,000 יהודים תוך 36 שעות. המבצע נקרא על שם שלמה המלך, אשר על פי המסורת פגש את מלכת שבא באתיופיה.

חלק מיהודי אתיופיה שעלו במבצע משה ובמבצע שלמה הגיעו לכפר יונה ונקלטו ביישוב. מרבית עולי אתיופיה הגיעו בשנת 1991 במבצע שלמה, הישר לאתר הקרוואנים בבארותיים. אחרי כשנה נקלטו בכפר יונה כ-70 משפחות, שרובן מתגוררות במתחם מגורים אחד ומקיימות חיי קהילה מלוכדים ומגובשים.

לצפייה בסרטון על העליה מאתיופיה

סרקו את הקוד <<

הסיפור של רחוב המייסדים

בט"ו בשבט בשנת 1932, שנתיים לאחר שהגיעו החלוצים הראשונים מנס ציונה לאדמות כפר יונה, הונחה אבן הפינה ליישוב החדש. בתי האבן הראשונים החלו להיבנות – ובמהלך השנים זכה הרחוב שבו נבנו לשם "רחוב המייסדים". המהנדס שליין, שהגיע מתל אביב, תכנן את הבתים לפי תבנית בתי המושבות של התקופה, והם היו קטנים וצנועים: שני חדרים, מרפסת, מטבחון ומקלחת. השירותים היו בחצר. עשרת הבתים הראשונים יועדו לזוגות נשואים או למשפחות, שקיבלו הלוואה

בתים ברחוב המייסדים. מתוך הספר "כשההדרים הניבו ישוב"

בסך 450 לירות ישראליות כדי לרכוש שטח של 15 דונם, שעליו יבנו בית ויטעו פרדס. בשנות ה-50 של המאה ה-20 נפתחה ברחוב המייסדים הצרכניה הראשונה, שבחצרה היו בריכת דגים ובית אריזה לביצים, וכן מחסן תערובת ומחסן ציוד טכני לחקלאים, ללולנים ולרפתנים של היישוב.

הסיפור של בית ההסתדרות - מועצת הפועלים

בתקופת "המדינה שבדרך" היתה ההסתדרות הכללית מוסד חשוב ומרכזי בכל רחבי הארץ. כמו במקומות אחרים, גם בכפר יונה החלה המועצה את דרכה כוועד של פועלים עבריים – ובית ההסתדרות הראשון הוקם ב-1947 בגן יחזקאל.

בית ההסתדרות, מועצת הפועלים

בית ההסתדרות הפך לבית חשוב ומרכזי בכפר יונה במשך שנים ארוכות, מוקד של חיי תרבות וקהילה. בין היתר, שכן בו בית הקולנוע של היישוב ועל גג המבנה היו מטפסים הילדים שלא היה ביכולתם לשלם את מחיר הכרטיס, ומציצים מן החלונות. גם

תנועות הנוער פעלו בבית ההסתדרות, ביניהן תנועות הנוער העובד והלומד והשומר הצעיר. מגרש הכדורעף, שבו התאמנה הנבחרת של כפר יונה אשר זכתה באליפות ישראל והיתה בין החזקות והמובילות בארץ, שכן ממש מאחורי בית ההסתדרות. מגרש נוסף פעל לא רחוק משם, לצד מבנה הספרייה הישן. בסמוך לבית ההסתדרות נמצא כיום גזע עץ כרות של אחד מראשוני העצים בכפר יונה, אשר אפשר רק לנסות לדמיין מה היה גדלו.

אתרים חשובים בעיר

הסיפור של בית המשק (בית הראשונים)

בית המשק. מתוך "ספר כפר יונה"

מוריס פישר ושלמה גוטהילף, מייסדי כפר יונה, הבינו שהיישוב הקטן והחדש צריך מרכז, מבנה ציבורי שבו ייפגשו החלוצים, בו יאכלו את ארוחותיהם וממנו יצאו לעבודתם. הם בחרו גבעה בולטת ועליה הוקם בניין גדול בן שלוש קומות, שהשקיף על הפרדסים הצעירים ועל שטח היישוב. וכך הוקם בשנות השלושים בית המשק. הבניין היה נקודת מרכז ביישוב הקטן שזה עתה נוסד: סביבו גרו הפועלים בצריפים לפני שהוקמו בתי המגורים, בו הם אכלו את ארוחותיהם, ממנו יצאו לעבודתם ואליו שבו ממנה. גם לאחר שהבתים הראשונים הוקמו, המשיכו ילדי כפר יונה לצעוד בתלונה אחרי הגנת גלילה שהובילה אותם בכל בוקר דרך הפרדסים לגן הראשון בחצר בית המשק והחזירה אותם בצוהריים אל היישוב.

הסיפור של רחוב ההגנה

רחוב ההגנה שימש כגבול המזרחי של כפר יונה עד מלחמת העצמאות. בימי מאורעות 1936-1939 שמרו התושבים חברי ארגון ההגנה על הכפר לאורכו של הרחוב, יחד עם נוטרים ושומרים בשכר. שלטון המנדט הבריטי אסר על יהודים להחזיק נשק ולהשתמש בו, ולכן היו אנשי כפר יונה חייבים לנהוג בזהירות: את כלי הנשק אחסנו ב"נוקטה", שהיתה נקודת משמר בצידה המערבי של בריכת האגירה "מעיינות השרון", וגם ב"סליקים" – נקודות מחבוא שונות ברחבי היישוב. בזמן מלחמת העצמאות היה רחוב זה קו הגבול, שעד אליו הגיעו החיילים העיראקים שניסו להשתלט על היישוב. הם נהדפו בגבורה על ידי לוחמי חטיבת אלכסנדרוני ומגיני כפר יונה הנחושים.

הסיפור של בית נבולסי

בית נבולסי. צילום: ד"ר אבישי טייכר, פיקוויקי

בית נבולסי הוא בית אחוזה מהודר, שהקים אחד מעשירי שכם, בעל בתי חרושת לסבון, בכפר יונה, כבית קיט עבור בנו, ראדי. למשפחת נבולסי היו מספר בתים באזור השרון, והאחוזה בכפר יונה היתה אחת מהם. את הבית, הגן והמזרקה שבחצר תכנן האדריכל היהודי חיים בן עמר, תושב נתניה, שתכנן עבור משפחת נבולסי גם וילה מפוארת בעיר שכם.

בימים הראשונים לאחר הקמת הבית שררו יחסי שכנות טובה בין אנשי כפר יונה למשפחת נבולסי. את הטיפול הרפואי, למשל, קיבלה המשפחה מד"ר שלמה היימן, תושב כפר יונה (שלימים כיהן כנשיא המועצה המקומית). בשנת 1947, עם פרוץ מלחמת העצמאות והתגברות העוינות בין יהודים

וערבים, עזבה משפחת נבולסי את הבית וחזרה לשכם. לאחר שנעזב, בתקופת מלחמת השרון, השתלטו על הבית כוחות עיראקים, שאיימו על תושבי הכפר, עד שגורשו על ידי כוחות ההגנה בפיקודו של יצחק מודעי. כיום ניצב בית נבולסי במרכזו של פארק נבולסי, בחלקה המזרחי של העיר, וממתין לשיקום ושימור של המועצה לשימור אתרים.

הסיפור של גן יחזקאל

גן יחזקאל

גן יחזקאל נקרא על שם החלל (הרוג בקרב) הראשון של כפר יונה, יחזקאל מונצ'ק, שנהרג עוד לפני הקמת המדינה. יחזקאל נולד בפולין ב-1913, עלה לארץ כשהיה בן 21 והגיע לכפר יונה שנתיים לאחר מכן, במסגרת תפקידו כ"שוטר מוסף" – איש כוח עזר למשטרה הבריטית. באותם ימים, שנות מאורעות 1936-1939, נאקו הבריטים לכוח אדם נוסף, בשל התגברות העימותים, הפרות החוק והאירועים האלימים, ולכן הסכימו לצרף שוטרי עזר יהודים לכוחות המשטרה. שנתיים אחרי שהגיע לכפר יונה, החליט יחזקאל להצטרף לקבוצת חלוצים שיצאה לעזרת מקימי קיבוץ חניתה – מיישובי חומה ומגדל בצפון – ונהרג על משמרתו בהתקפת פורעים

על שטחי הקיבוץ. אנשי כפר יונה החליטו להנציח את שמו של יחזקאל ונטעו ב"מגרש הציבורי" שדרת עצים שנקראה על שמו. השדרה הפכה ל"גן יחזקאל", שבו מרוכזים אתרים רבים ומוסדות ציבור היסטוריים של היישוב: בית ההסתדרות, מגרש הכדורעף, בניין הדואר הראשון, צריף בית הכנסת הראשון, באר המים, הספרייה הראשונה (המשמשת כיום כבית הארכיב של המועצה), מגדל המים, האמפיתיאטרון, מבנה המועצה הראשון ומחסן הנשק המרכזי ששימש את המתיישבים טרם קום המדינה ובמהלך מלחמת העצמאות.

הסיפור של בית הספר הראשון והזן הראשון

בית הספר הראשון. מתוך הספר "כשההדרים הניבו ישוב"

בשנים הראשונות של כפר יונה היה ביישוב רק גן ילדים קטן, ששכן בבית המשק, הרחק מהיישוב, ואילו צעדו הילדים בלוויית הגגנת דרך הפרדסים. לאחר שנוספו בתים אחדים לכפר, הוקם גן ילדים בכפר עצמו, ליד המועצה הישנה (גן יחזקאל של היום), נוספו לו כיתות בית ספר יסודי – ובית הספר עמל נוסד. בכיתה הראשונה של בית הספר היסודי של כפר יונה למדו שישה תלמידים בלבד...

לצד בית הספר עמל נפתח במעברת כפר יונה גם בית הספר הממלכתי דתי בר אילן, ששכן במספר צריפים במעברה. בזמנם הפנוי,

לפני ואחרי שעות הלימודים, עזרו הילדים להוריהם קשי היום: טיפלו בפרות, הובילו חלב, חילקו עיתונים סודיים של המחותרות וגם שיחקו בפרדסים, בחולות ובשטחים הפתוחים שסביב היישוב. בית ספר תיכון לא היה ביישוב הקטן והילדים נאלצו לנסוע באוטובוס לנתניה – נסיעה ארוכה, מייגעת ומפותלת באותם ימים. פעמים רבות היו חוזרים ברגל, חוצים פרדסים, שדות, טועמים פירות מהמטע ואבטיחים מהמקשה ונהנים מהרפתקאות מסעירות.

הסיפור של הספרייה הציבורית

כבר בימיה הראשונים של כפר יונה, כשחיי היומיום היו קשים והעבודה תובענית, החליטו התושבים להקצות חדר לספרייה, שבה יוכלו למצוא מפלט ומנוחה בשעות הפנאי המעטות שעמדו לרשותם. חדר הספרייה היה פתוח והתושבים הוזמנו לשאול ספרים בחופשיות.

ארבע שנים לאחר הקמת הכפר החליט ועד היישוב להקים בית עם וספרייה מסודרת. כל תושב קיבל פניה מיוחדת מהוועד, שבה התבקש לתרום מכספו לטובת הנושא: "אנו פונים אפוא לכבודו בתור בעל רכוש במקום, אשר בלי ספק עתיד הכפר יקר בעיניו, שגם הוא ישתתף במפעל זה".

בשנות ה-70 של המאה ה-20 שכנה הספרייה בגן יחזקאל, במבנה בן שני חדרים, שבו היו מדפי עץ, דלפק השאלה, ספסל, שולחן ושני כיסאות. בקיץ 1977 התרחבה הספרייה והועברה למתחם המתנ"ס, אשר שכן בצריפי עץ עם גגות אסבסט ושימש לפני כן כמרכז קליטה לעולים. הספרייה היתה אז ארוכה וצרה והורכבה משני צריפים שחוברו יחדיו. מאז ועד היום עברה הספרייה גלגולים רבים, עד שהתקבעה בצורתה הנוכחית, המחודשת והמורחבת. היא ספרייה מצטיינת, שגם זכתה בציון לשבח מטעם המועצה לספריות ציבוריות בשנת 2010. ספרית כפר יונה היא חלק חשוב מהעשייה התרבותית-חינוכית ביישוב, ובנוסף לפעילויות הנערכות במקום בשילוב גני הילדים ובתי הספר, מתקיימים בה גם מועדון קוראות ספרותי, מפגשים עם סופרים ויוצרים, סדנאות כתיבה, תוכנית שעת סיפור לגיל הרך ואירועי תרבות נוספים.

הסיפור של האנדרטה לנופלים באצרות ישראל

ברחוב העליה 12, בגן ציבורי שקט, נמצאת האנדרטה לנופלים בני כפר יונה שנהרגו בכל מערכות ישראל מאז הקמת היישוב. מועצת כפר יונה יזמה את הקמת האנדרטה בשנת 1972 ותכנן אותה האדריכל והפסל דב ארמוני, מהנדס עיריית נתניה לשעבר. האנדרטה, שצורתה כפסל ברזל משולש הדומה לחץ או לטיל לקראת שיגורו, ניצבת בראש גרם מדרגות מוקף בערוגות פרחים.

האנדרטה לנופלים במערכות ישראל

הסיפור של האמפיתיאטרון

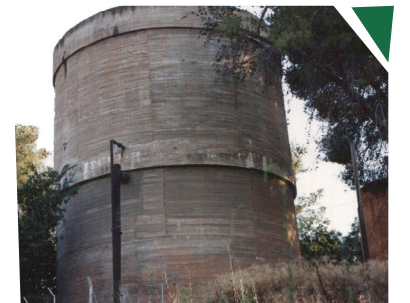

האמפיתיאטרון

האמפיתיאטרון של כפר יונה שוכן ברחוב המייסדים, הוא ממוקם על מדרון מתון ובנוי ספסלי אבן ובטון. האמפיתיאטרון הוקם בשנות ה-50, בין היתר מאבנים שהובאו ממבצר קאקון הסמוך לנתניה. כאן פעל במשך עשרות שנים בית הקולנוע הקיצי של היישוב, שבו הוקרנו סרטי קיץ באוויר הפתוח, ועל במתו הוצגו הופעות זמר ותיאטרון. עד היום אפשר לראות את מבנה הקיוסק הקטן, העומד בראש הגבעה, שבו מכרו פיצוחים עטופים בעיתון, ממתקים וחטיפים. ילדי היישוב, שהשתוקקו להצטרף לקהל הצופים אך לא תמיד יכלו לעמוד במחיר הכרטיס, היו חופרים מנהרות מתחת לגדר ונכנסים דרכן כדי לצפות בסרטים ובהופעות.

הסיפור של מגדל המים

מגדל המים הראשון בכפר יונה נבנה ב-1940 ושימש לאספקת מים ליישוב הצומח. במהלך מלחמת העצמאות הפך המגדל לנקודה חשובה של תצפית ושליטה. ממנו היה שולח איסור וישיקין, חבר ההגנה, הודעות במורס ליישובים השכנים, וממנו היו צופים המגינים למרחק. באחד הימים התקרבה לכפר יונה שיירת טנקים מכיוון טול כרם. אחד מגיבורי הכפר טיפס על מגדל המים והשליך רימון על הטנק הראשון. כשראו נהגי הטנקים האחרים את הפגיעה הישירה, ויתרו על כוונתם להיכנס לכפר, פנו לאחור ונמלטו. לאחר קום המדינה ועם התרחבותו של היישוב נבנה מגדל המים הגדול, שנמצא בשימוש עד היום.

מגדל המים

אזור השרון

השרון הוא חבל ארץ השוכן במישור החוף המרכזי של ישראל. זוהי רצועה צרה המשתרעת בין הר הכרמל ונחל תנינים בצפון, נחל הירקון בדרום והרי השומרון במזרח. השרון מחולק לשלוש רצועות אורך: רצועת החוף המערבית, המורכבת מרכזי כורכר תלולים ומקבילים לחוף וביניהם עמקים; רצועה מרכזית, הבנויה מגבעות חמרה (אדמה חולית אדומה); ורצועה מזרחית, שבה אדמות סחף פוריות שנסחפו עם מי הנחלים היורדים מהרי השומרון. בעבר היה אזור השרון מכוסה ביער אלוני תבור. היער נכרת ברובו בסוף התקופה העות'מאנית אך אפשר עדיין למצוא שרידים של אלוני תבור באזור.

אדמת החמרה החולית ואדמת הסחף חוסמות בקלות את שפכי הנחלים ומונעות מהם להגיע אל הים, ולכן בעבר היו נחלי השרון עולים על גדותיהם בכל חורף ומציפים את סביבתם. כתוצאה מכך נוצרה באזור ביצה גדולה והוא נותר ריק למדי מיישובים במשך שנים רבות. כשהגיעו החלוצים והחליטו להתיישב בשרון הם נרתמו לייבוש הביצה: העמיקו את אפיקי הנחלים, חפרו תעלות ניקוז ונטעו עצי איקליפטוס (שאת חלקם אפשר לראות עד היום).

בשרון יש קרקע פוריה ומים בשפע. מי התהום (המים שנקווים מתחת לקרקע) נמצאים קרוב יחסית לפני הקרקע, דבר שמקל על חפירת בארות. האזור מגוון מאוד מבחינת צורת היישובים שבו. בעבר היה השרון אזור חקלאי ורובו אוכלס במושבות, ביניהן הרצליה, חדרה, רעננה וכפר סבא. כיום זהו אזור עירוני מאוכלס בצפיפות יחסית ובו יישובים מסוגים ובגדלים שונים.

טיוֹלִים הסהיבה

אץ הפיקוס

פיקוס השדרות הוא עץ ירוק עד (שאינו עומד בשלכת), שמקומות הגידול הטבעיים שלו הם הודו, סרילנקה, מלזיה ואוסטרליה. זהו עץ חסון ועמיד, גבוה מאוד ורחב, שיכול להגיע לגובה של כ-30 מטרים. השתילים הראשונים של פיקוס השדרות הובאו לישראל בתחילת המאה ה-20 ונשתלו בשדרות ובגינות נוי ציבוריות במקומות רבים בארץ – וגם בכפר יונה. לעץ הפיקוס שורשי אוויר המשתלשלים ויורדים מן הענפים כלפי הקרקע. חלק מהשורשים שמגיעים לאדמה נקלטים בה והופכים למעין "קביים" – גזעי משנה של העץ. פירות הפיקוס, המכונים "פגות", מואבקים על ידי צרעה מיוחדת. לאחר הבשלתם הם נושרים מהעץ ומלכלכים מאוד את סביבתם. את הזרעים מפצים עטלפים וציפורים הניזונים מהפירות.

פיקוס השדרות ברחוב המייסדים

פרדס מתוך הספר "כשההדרים הניבו ישוב"

פרדס הוא מטע שנטועים בו עצי הדר. רוב פירות ההדר גדלים על עצים מורכבים: השורשים והגזע שייכים לזן עמיד למחלות ולתנאי אקלים, ועליו מרכיבים זן שפירותיו מתוקים וטעימים. ההדרים זקוקים למים בשפע: בפרדסים הראשונים נחפרו בארות שמהן הועלו המים (בתחילה באמצעות חמורים או גמלים שסובבו מתקן מיוחד ואחר כך באמצעות משאבות חשמליות) לבריכת אגירה, ואז הועברו להשקיית העצים באמצעות מערכת של גומות ותעלות. סביב הפרדסים נשתלו שדרות ברושים ומשוכות שיחים סבוכות, שהגנו על השתילים הצעירים והרגישים מפני הרוחות. לאחר קטיף הפירות צריך היה לאסוף אותם, למיין אותם ולארוז אותם בבתי אריזה מיוחדים ששכנו בשולי הפרדס. לאחר הקמת המדינה הפכה הפרדסנות לאחד הענפים החקלאיים הראשיים במשק הישראלי, ופירות ההדר היו תוצר חשוב ביותר שייצאה ישראל למדינות אחרות כדי לחזק את כלכלתה. בעבר היו רוב הפרדסים בארץ מרוכזים באזור השרון, שאדמת החמרה והאקלים שלו מתאימים מאוד לגידולם. עם העליה בכמות התושבים באזור והפיכתו לאזור עירוני צפוף נדד ענף ההדרים בישראל דרומה לצפון הנגב.

התפוז

תפוז מתוך Shutterstock

אחד הפירות המרכזיים בפרדס הוא התפוז – ששמו נגזר מראשי תיבות של המילים "תפוז זהב". התפוז הגיע לארץ לפני מאות שנים, ככל הנראה מפורטוגל. זן התפוז "שמוטי", שהתגלה בארץ במאה ה-19, נחשב למשובח בין זני התפוזים. בעבר גודלו מרבית התפוזים מזן שמוטי באזור יפו ויוצאו לכל העולם מהנמל שלה, וכך נולד המותג "תפוזי Jaffa" (יפו=Jaffa באנגלית), שבשמו כונו כל התפוזים שגודלו בישראל. פירות ההדר, ובייחוד התפוזים מישראל, ידועים בכל העולם בטעמם המשובח. ידוע גם כי אכילת תפוזים מועילה לחיזוק מערכת החיסון ולהפחתת תסמינים של שפעת והצטננות, וכי התפוז עשיר בסיבים תזונתיים, ואפילו קליפתו עשירה בנוגדי חמצון וטובה לבריאות.

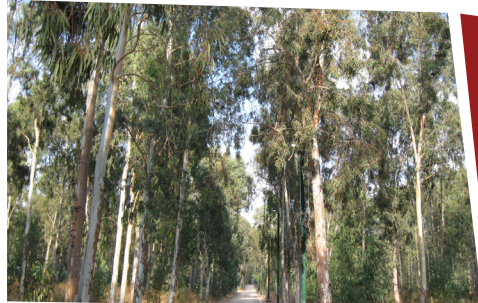
נחל אלכסנדר

נחל אלכסנדר. צילום: אלה פאוסט, פיקוויקי

נחל אלכסנדר אוסף את מי הגשמים היוורדים באזור שכם ומרכז השומרון, ובחלק משפלת החוף, לים התיכון. אורך החלק האיתן (הזורם) של הנחל הוא כ-32 ק"מ והוא נשפך לים מצפון לנתניה. שמו של הנחל נגזר משם המלך החשמונאי אלכסנדר ינאי (שעל שמו קרוי גם המושב בית ינאי). בעבר סבל הנחל מזיהום קשה בשל שפכים תעשייתיים וביתיים שהוזרמו אליו, פסולת חקלאית שהושלכה אליו ועוד. כיום, לאחר תהליך שיקום מקיף ויסודי שנמשך מספר שנים, הפך נחל אלכסנדר לאחת מפנינות החמד המיוחדות בארץ: סביב הנחל ולאורך גדותיו ישנם מסלולי הליכה ורכיבה, חניוני פיקניק, מצפה צפרות, טיילת מונגשת ונקודת תצפית על צבים. בייחוד בולטת בנחל אוכלוסיית הצב הרך המצוי: צב ענקי החי במים מתוקים, שאורך גופו יכול להגיע ל-1.20 מטרים. פרויקט שיקום נחל אלכסנדר זכה בפרסים רבים, שהחשוב ביניהם הוא המקום הראשון בתחרות עולמית יוקרתית בתחום ניהול נחלים ושיקומם.

יער נתניה - חורשת הסרג'נטים ואל האיקליפטוס

חורשת הסרג'נטים. צילום: אורי, ויקיפדיה

יער נתניה הוא אי של טבע פורח במרכז העיר. צומחים בו עצי איקליפטוס, אורן, אלון ואלה, וביניהם גם כמעט 30 מינים נדירים, מוגנים ומיוחדים של צמחים הצומחים באדמת החול. את השם "חורשת הסרג'נטים" קיבל יער נתניה בעקבות פרשיה היסטורית מפורסמת, שבסופה נתלו שני סרג'נטים (סמלים) בריטים ביער: בקיץ 1947, שנה לפני קום המדינה, דן השלטון הבריטי למוות שלושה מאנשי מחתרת האצ"ל (הארגון הצבאי הלאומי), שהיו מעורבים בפריצה לכלא עכו. בעקבות הפריצה לכלא ברחו ממנו אסירים רבים, בהם לוחמים של מחתרות האצ"ל והלח"י. אנשי האצ"ל, בתגובה לתוכנית להוציא להורג את חבריהם, חטפו שני סרג'נטים בריטים. הבריטים לא נסוגו מגזר הדין למרות החטיפה ושלושת העצורים הוצאו להורג בכלא עכו. כפעולת תגמול הרגו אנשי האצ"ל את שני הסרג'נטים הבריטים ותלו אותם ביער נתניה. לאחר הפרשיה הפסיקו הבריטים להוציא להורג לוחמי מחתרת יהודים, ויש הטוענים שהאירוע השפיע עליהם ותרם לסיום המנדט הבריטי בארץ. כיום יער נתניה הוא מוקד של פריחה ומקום טיול ובילוי נעים בחיק הטבע. צומחים בו, בין היתר, תורמוסים, כלניות, צבעונים ושלל פרחים מיוחדים. בפניה הדרום מזרחית של היער יש חורשת אלונים שניטעה עוד בימי המנדט. עצי האיקליפטוס הגדולים הנטועים ביער הם שריד לייבוש ביצת השרון. למעשה, מיני האיקליפטוסים השונים מצליחים לשרוד בתנאים קיצוניים – שעצים וצמחים אחרים לא מצליחים לגדול בהם. לאיקליפטוס גם סגולות רפואיות – הבלוטות שעל עליו מייצרות שמן אתרי מיוחד המשמש לרפואה ולמאכל. וגם הדבורים אוהבות אותו – כ"עץ צופני" מרכזי, הוא מספק להן שפע של צוף ואבקה, ומכאן גם חשיבותו הרבה לתעשיית הדבש.

שולית החורף - גריכת דורה

שולית החורף בנתניה. צילום: משה 200, ויקיפדיה

גריכת דורה, שולית החורף של נתניה, נמצאת בדרום העיר בסמוך לשמורת אירוס הארגמן. זוהי גריכת החורף השניה בגודלה במישור החוף, והיא מוגדרת כשמורת טבע. השטח שסביב הגריכה הוא שריד לבתי הגידול הלחים והביצתיים שכיסו את אזור השרון עד תחילת המאה ה-20. הגריכה מוקפת בעצי איקליפטוס – שניטעו כחלק מהמאבק החלוצי לייבוש ביצות השרון. גריכות החורף בכל העולם מוגדרות כבית גידול בסכנת הכחדה בגלל הבניה והעיור המואצים, וכך גם בגריכת דורה: במשך שנים רבות הבניה סביב השולית פגעה בניקוז המים אליה והשפיעה על מגוון בעלי החיים והצמחים העשיר ששגשג בה. בשונה ממקווי המים המתוקים האחרים, שולית החורף מאופיינת בחוסר יציבות וטמפרטורת המים שלה והרכבם משתנים מהר ובאופן קיצוני. בעוד שבחורף היא עשירה במים ובצמחיה, בקיץ המים בדרך כלל מתאדים ובעלי החיים והצמחים שחיים סביבה נאלצים להתאים את עצמם לתנודות הקיצוניות. בשולית החורף מתגוררים סרטנים, חרקים, צפרדעים, יונקים שחיים על הגדה ועופות מים שונים. צמחים מיוחדים גדלים סביבה ובתוכה. מומלץ מאוד לבקר בשולית בתקופת החורף וליהנות מהפארק המיוחד המקיף אותה.

נתניה

נתניה, המכונה גם "בירת השרון", היא העיר השביעית באוכלוסייתה בישראל. העיר נוסדה בשנת 1929, שלוש שנים לפני ייסודה של כפר יונה, אז הגיעו אליה מכפר תבור חמשת המתיישבים הראשונים. נתניה קרויה על שם הנדבן נתן שטראוס, שהיה נדבן אמריקאי ידוע שתרם לרכישת האדמות ולהקמת היישוב.

חוף בנתניה. צילום: אדיר בנימיני, ויקיפדיה

מקימי נתניה, כמו מקימי כפר יונה, התפרנסו מענף ההדרים והפרדסנות. משה שקד, ממייסדי נתניה ולימים ראש העיריה שלה, היה זה שחפר את הבאר הראשונה בעיר, ולאחר מכן גם את הבאר הראשונה של כפר יונה. ב-1939 הוקמה בנתניה מלטשת היהלומים הראשונה וענף היהלומנות החל להתפתח בעיר ושגשג בה עד שנות ה-80 של המאה ה-20. בשנים הללו כונתה נתניה "עיר היהלומים".

ב-1948, שנת הקמת המדינה, כבר זכתה נתניה למעמד של עיר (היא היישוב הראשון שהוכרז כעיר לאחר הקמת מדינת ישראל). נתניה שוכנת על חוף הים התיכון, בסמוך לאתרי טבע מיוחדים, וחופי הכורכר התלולים שלה מושכים אליה תיירים רבים, המתאכסנים בשפע דירות הנופש ובתי המלון בעיר. החוף המיוחד שלה זיכה אותה בכינוי "הריבירה של ישראל". כיום מתגוררים בנתניה כ-220,000 תושבים. זוהי העיר הגדולה הקרובה ביותר לכפר יונה.

ינוה

ינוב הוא מושב השייך למועצה האזורית לב השרון. המושב נוסד ב-1950 על ידי קבוצה של יוצאי תנועת הצופים מתוניס וחניכי תנועת בית"ר על אדמות שהעמידה לרשותם תנועת המושבים. היו אלה האדמות שהשאירה משפחת נבולסי משכם – שבבעלותה היה גם בית נבולסי בכפר יונה – לאחר שברחה לירדן במלחמת העצמאות. בשנת 1949 אירע "אסון ילדי אוסלו": משלחת של 28 ילדים יצאה מתוניס לנורבגיה, במסגרת "עליית הנוער". בנורבגיה היו הילדים אמורים לעבור הכשרה לקראת עלייתם לארץ ישראל. לקראת נחיתתו באוסלו בירת נורבגיה, התרסק המטוס בהרים. 27 ילדים וכל אנשי הצוות

בית הראשונים במושב ינוב. צילום: זלר זלמנסון, פיקוויקי

נהרגו. הניצול היחיד מהתאונה, יצחק אלל, שכב שלושה ימים בשלג המקפיא ושרד בזכות שקית תפוחים שנתנה לו אימו. הוא חולץ ועלה ארצה והתגורר במושב ינוב עד יום מותו. לאחר האסון אימץ מלך נורבגיה את המושב ותרם לו צריפי עץ נורבגיים מיוחדים, שחלקם ניצבים בו עד היום. במושב נמצאת אנדרטה להרוגי האסון, וגם בית הספר שהוקם בו נקרא על שמם – "בית הספר על שם ה-28". בשנות ה-50 נחשב ינוב לאחד המושבים המובילים בארץ בתוצרת ההדרים לדונם. עם השנים פחתה הפעילות החקלאית בו. כיום מתגוררים בינוב כ-900 תושבים.

שכנים שכנים

פרדסיה

ראשית ההתיישבות בפרדסיה. צילום: זולטן קלוגר, לע"מ

פרדסיה היא מועצה מקומית השייכת למחוז המרכז ושוכנת דרומית-מערבית לכפר יונה. יונה פישר, שעל שמו קרויה כפר יונה, רכש את אדמות פרדסיה בשנת 1928. האדמות לא יושבו במשך עשר שנים, עד שנת 1938, אז התארגנו יהודים ממוצא תימני מיישובים שונים בכל רחבי הארץ, הגיעו אל השטח והחלו לטעת פרדסים במקום, לעבד את הקרקע ולהקים ישוב. בשנות ה-50 של המאה ה-20 הוקמה בצמוד לפרדסיה המעברה הגדולה שבות עם. שטח המעברה צורף לשטח היישוב בשנת 1982. כיום מתגוררים בפרדסיה כ-7,000 תושבים.

בורגתא

בורגתא הוא מושב עובדים השוכן בסמוך לכפר יונה, מעברו השני של כביש 57, ושייך למועצה אזורית עמק חפר. הוא קרוי על שם ישוב עתיק ששכן במקום בתקופת התלמוד. המושב נוסד בשנת 1949, שנה לאחר קום המדינה, על ידי עולים מטורקיה וממרוקו. חלק מהמשפחות במושב עוסקות בחקלאות בענפים כמו רפתנות וגידול פרחים. חורבת בורגתה, השוכנת בצידי הדרומי של המושב, היא ככל הנראה שריד מן היישוב הקדום והמגדל הצלבני שהיו במקום. היא כונתה "בורג' אל אחמאר" – המגדל האדום – שם שנגזר מצבעה של אדמת החמרה האדומה הנפוצה באזור. בתקופה הצלבנית היה במקום חאן לשיירות שנעו מן המזרח לכיוון הים התיכון. כיום מתגוררים בבורגתא כ-1,100 תושבים.

בורג' אל אחמאר. צילום: זלר זלמנסון, פיקיוויקי

נורדיה

אלון תבור עתיק במושב נורדיה. צילום: עוזי פז, פיקיוויקי

נורדיה הוא מושב שיתופי הקרוי על שם מקס נורדאו – מאבות התנועה הציונית – שהיה הוגה דעות חשוב, רופא וסופר. נורדאו קרא בקונגרס הציוני לעצב יהודי מסוג חדש, בעל עוצמה נפשית וגופנית, שיוכל להשתמש בכוחותיו להגשמת החזון הציוני. המושג שהמציא נורדאו, "יהדות השרירים", קרא לטיפוח של תכונות כמו חוזק גופני ונפשי, משמעת וזריזות. מושב נורדיה הוקם על אדמות הכפר הערבי ח'רבת בית ליד בשנת הקמת המדינה, 1948, על ידי חניכי תנועת בית"ר וחיילי האצ"ל שלחמו בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. המייסדים הצטרפו אל גרעין התיישבות בשם מרגוליו, ששכן בכפר יונה, ולגרעין התיישבות נוסף מבקעת הירדן. בשנת 1994 נבנתה במושב שכונת "נאות נורדיה", שהכפילה את גודלו של היישוב המקורי. כיום מתגוררים בנורדיה כ-2,200 תושבים, המתפרנסים מחקלאות ומתעשייה.

גאולים

שדות ליד גאולים, מתוך אתר היישוב. צילום: יריב יוסף

גאולים הוא מושב שהקימו עולים מגרמניה סמוך לנתניה בשנת 1938 – שש שנים לאחר הנחת אבן הפינה לכפר יונה. גם מקימי גאולים, כמו מקימי כפר יונה, הגיעו בחלקם מנס ציונה – מושבת הפרדסים הוותיקה והמבוססת. המושב הוקם בפרדס שבמרכזו היו בית בן שתי קומות ובאר, במסגרת ישובי חומה ומגדל – קבוצת ישובים חקלאיים מבוצרים, שהוקמו בן לילה בתגובה לפרעות 1936–1939, והונחו בהם צריפי מגורים, מגדל שמירה וחומת עץ ממולאת חצץ. החלוצים מקימי המושב עזבו אותו בשנת 1945 ואת המקום יישבו עולים מתימן. במהלך מלחמת העצמאות הותקף מושב גאולים קשות ועמד בקו החזית, עד שהיה צורך לפנות את תושביו ליישובים השכנים פרדסיה, קדימה וצור משה. היה זה היישוב היהודי היחיד שהצבא העיראקי הצליח לכבוש. החיילים העיראקים כבר החלו לבזוז את בתי המושב ולהשתלט עליהם, אך כוח של ההגנה, מחטיבת אלכסנדרוני, שיצא מכפר יונה, הצליח להסיג אותם מגאולים ולבסס שוב את האחיזה היהודית במקום. כיום מתגוררים בגאולים כ-900 תושבים.

חניאל

סמל מושב חניאל. צילום: Dorskop

חניאל הוא מושב שהוקם בשנות ה-50 של המאה ה-20 על ידי עולים מרומניה. הוא נקרא על שם חניאל בן אפוד, דמות תנ"כית חשובה, נשיא שבט מנשה. בין העולים שהגיעו למושב היו מבוגרים ששרדו את מלחמת העולם השנייה ורצו להתחיל בחיים חדשים, וצעירים שהגיעו לארץ במסגרת עליית הנוער. מדריכים ממושבים ותיקים הוצמדו לעולים ולימדו אותם כיצד לעבוד עבודה חקלאית, איך לנהל משק ואיך להסתגל לחיים במושב. בתחילה היו החיים קשים מאוד. בתקופה הראשונה להתיישבות במקום התגוררו המתיישבים באוהלים, ולאחר מכן נבנו בתים קטנים, בני חדר וחצי או שניים. לכל שתי משפחות היתה נקודת מים משותפת למקלחת ולכל צורכי החיים, והשירותים היו בחצר. בתקופת ההקמה התפרנסו התושבים מעבודות יזומות מטעם המדינה ("עבודות דחק"), ורק לאחר זמן מה קיבל כל משק ארבע פרות ו-36 אפרוחים וניטעו פרדסי לימון ותפוזים. כיום מתגוררים בחניאל כ-900 תושבים.

חינוך

בראש סולם העדיפויות שלה הציבה כפר יונה את תחום החינוך – עם מערכת חינוך שמובילה למצוינות, הצטיינות והישגיות ופועלת לתת מענה לצורכיהם האישיים של התלמידים. החינוך בעיר פורח ומתפתח: מספר התלמידים הזכאים לתעודת בגרות הולך ועולה משנה לשנה, וכך גם שיעור המתגייסים והמתגייסות מקרב מסיימי התיכון. בתי הספר בעיר זוכים להישגים מרשימים בתחומים שונים: תיכון איש שלום בכפר יונה נבחר לשמש דוגמה לבתי ספר אחרים במסגרת פרויקט בתחום המתמטיקה, וכן הוכתר על ידי משרד החינוך כאחד משני בתי הספר הערכיים ביותר בישראל; קבוצת הרובוטקה של כפר יונה זכתה במקום החמישי בתחרות בינלאומית בארצות הברית, לאחר שגברה על כ-600 קבוצות מכל רחבי העולם; ותלמידי שכבות ב' וג' מבית הספר עמל, שהשתתפו בתחרות שחמט לצד כ-300 בתי ספר נוספים, העפילו לאליפות הארץ. בנוסף לכך, בשנת 2021 נפתחה בכפר יונה מכינה קדם צבאית ראשונה – מכינת ארז.

המרכז הקהילתי

המרכז הקהילתי של העיר, כזרוע ביצועית של העירייה, אחראי על כלל הפעילות הבלתי פורמלית בעיר. בין השאר אחראי המרכז על מתן שירותים לתינוקות הרכים במעונות היום ועל הפעלת צהרונים לילדים הצעירים, על הפעלת מגוון חוגים רחב ועשיר, מסגרות ספורט מקיפות בתחום הספורט העממי והתחרותי וקונסרבטוריון עירוני מוביל. באחריות המרכז גם לדאוג לפעילויות התרבות השונות בעיר, לפעילויות עבור התושבים בני הגיל השלישי, לפעילות ההתנדבותית בעיר ולמגוון רחב של שירותים לקהילה.

המרכז חרת על דיגלו בתפקידו החשוב לתרום לאיכות החיים של כלל התושבים, מקטן ועד גדול, בכל השכונות ובכל הגילים.

היום ובעתיד

ספורט

גם בתחום הספורט מתגאה כפר יונה בהישגים מרשימים: נבחרת נערות ב' זכתה בשנת 2021 באליפות ליגת הכדורסל; נבחרת הטניס עלתה לשלב אלוף האלופים בליגות נוער ונערים של האיגוד לטניס; מועדון האופניים של כפר יונה ממקום בין המקומות הגבוהים בארץ במחלקת הילדים והנוער; ונבחרת הפס האקרובטי (השייכת לתחום התעמלות הקרקע) של העיר היא אחת מהנבחרות המובילות בתחומה בארץ. הנבחרת השתתפה באליפות העולם בבאקו והגיעה להישגים מרשימים.

צילום: טל תורג'מן

צילום: ניצן סגל

תנועות נוער

בכפר יונה פועלות כיום תנועות נוער רבות, המקדמות מעורבות חברתית של נוער וצעירים, מעודדות תרומה לקהילה, ומזמנות קבלת אחריות ופעילות למען הזולת: תנועת הצופים בכפר יונה מונה כ-900 חניכים, המשתייכים לשבט "רגבים"; תנועת בני עקיבא הכפילה את גודלה לאחרונה ויש בה כ-70 חניכים; הנוער העובד והלומד ותנועת תרבות החלו לפעול בעיר ב-2021; המד"צים (מדריכים צעירים), הפועלים מטעם מינהל חברה ונוער של משרד החינוך, מאפשרים לבני נוער להתנדב ולהדריך ללא השתייכות למסגרת תנועתית; ומעל הכול – מועצת הנוער העירונית בכפר יונה מייצגת את הנוער בקרב מקבלי ההחלטות בעיר.

מוזיקה ותרבות

בשנת 1993 נוסד הקונסרבטוריון העירוני של כפר יונה כבית ספר מקצועי למוזיקה – שבו נלמדים מקצועות הנגינה ותורת המוזיקה. הקונסרבטוריון מנוהל על ידי המנצח מרק וולך, והוא משמש בית מוזיקלי לילדים, בני נוער ומבוגרים. תלמידי ותלמידות הקונסרבטוריון משתתפים במגוון פעילויות מוזיקליות, ביניהן נגינה בתזמורות כלי נשיפה, בתזמורות כלי קשת ובהרכבים בסגנונות שונים, סדנאות וכיתות אומן, כנסים ארציים וקונצרטים. הקונסרבטוריון גם מקיים שיתוף פעולה מעורר תקווה והשראה עם הקונסרבטוריון של קלנסווה, העיר הערבית השכנה. באתרים שונים ברחבי העיר מתקיימים אירועי תרבות מגוונים לתושבים בכל הגילים, ביניהם מופעים פתוחים וסגורים לכל המשפחה, פסטיבל ג'אז, מופעי מוזיקה, מחול ותיאטרון. אירועי ספרות ותרבות מיוחדים למגוון גילים מתקיימים גם בספריה העירונית.

קריה יפה בישראל יפה

בשנת 2019 זכתה כפר יונה לכבוד גדול בתחרות הארצית "קריה יפה ומקיימת בישראל יפה", וקיבלה את מגן "עמית קריה יפה" – שניתן לה על זכייתה בחמישה כוכבי יופי במשך 14 שנים ברציפות. תחרות "קריה יפה ומקיימת בישראל יפה" מתקיימת מאז שנת 1993 בחסות משרד הפנים ובשיתוף מרכז השלטון המקומי.

ביטחון קהילתי

במטרה להגביר את תחושת הביטחון האישי של התושבים, משתתפת כפר יונה בתוכנית "עיר ללא אלימות", תוכנית שמפעילים ממשלת ישראל והמשרד לביטחון פנים. במסגרת התוכנית מוזמנים התושבים מכל הגילים, יחד עם העירייה ואגפיה השונים, לשתף פעולה כדי להתמודד עם אלימות ביישוב ולהעניק לתושבים תחושת ביטחון, שקט ושלווה. לאחרונה הוקמה בכפר יונה גם יחידת שיטור עירונית, שתשמש כוח מניע לשיפור איכות החיים בעיר.

זני משחקים ופארקים

כפר יונה שופעת פארקים ירוקים, גינות מטופחות ופינות חמד. בלב פארק שרונה הוקם פארק משחקים גדול ובו מתקני משחק ייחודיים, מדשאה רחבת ידיים, במה ובריכת נוי. בפארק מותקן מתקן משחקים שזכה בפרס בתחרות עיצוב בינלאומית, שבה השתתפו למעלה מ-4,000 מעצבים מ-50 מדינות. בסמוך למתקן ובתחומי פארק שרונה נמצא גם מסלול "פאמפטרק", המיועד לכל תושבי כפר יונה. ברחבי העיר פרושים שפע של גנים וגינות נוספים, גני שעשועים, אולמות ספורט, פארק אופניים, פארק מים ופארק רכיבה. בשנת 2021 נפתחה בכפר יונה הגינה הקהילתית הראשונה.

מתוך אתר מתקני פסגות

סימן שאת כבר עיר

המנגינת השיר "סימן שאתה צעיר" - לחן: אמחי אירי
מילים: שכבה ז', בית חינוך "דרך" ע"ש רונה ראון

אם גני שעשועים פזורים בכל שביליך
וכיכרות מקושטות בכל רחובותיך
אם סקייטפארק יש וכמובן גם פארק לאופניים
ובמתנ"ס חוגים בשעות אחר הצהריים

פזמון: זה סימן שאת כבר עיר (כפר יונה)...

אם יש תיכון גדול וגם שתי חטיבות ביניים
וברובטיקה יש הישגים עד לב שמיים
צוותי חינוך משובחים עם ראש על הכתפיים
וילדים מאושרים עם חיוך על השפתיים.

פזמון: זה סימן שאת כבר עיר (כפר יונה)...

אז מה עוד נאחל לך ליום הולדתך?
תמשיכי עוד לצמוח ולשמור על ייחודך.
שבשביליך יצעדו עוד ילדים לרוב
ואנחנו מבייכים אותך לנצח לאהוב!

פזמון: זה סימן שאת כבר עיר (כפר יונה)...

נוסדה לפני 90 שנה כמושבה קטנה
הרבה מאוד שנים לפני קום המדינה.
מוריס פישר הנדיב כאן אדמות קנה
וכך התחיל ישוב צעיר ושמו כפר יונה

היא היתה ישוב צעיר (כפר יונה)

זה פשוט אדיר
כן זה פשוט אדיר
שהיא הפכה לעיר!

אם בניין ועוד בניין הפכו פה לשכונה
ואחר הצהריים נפגשים שוב בגינה.
אם בכל מקום יש תינוקות וילדים
מכל קצוות הארץ הם אלינו מגיעים.

זה סימן שאת כבר עיר (כפר יונה)

זה פשוט אדיר
כן זה פשוט אדיר
סימן שאת כבר עיר!

עם הפנים לאתיד

כפר יונה ממשיכה לצמוח ולהתחדש כל העת, ואנו נושאים את עינינו לעתיד מרגש.

על פי התכניות, יש הרבה למה לצפות:

- החלו העבודות להקמת מרכז צעירים חדש, ויהיו בו אולם כנסים, חללי עבודה וקפיטריה.
- היכל התרבות העירוני יעבור שיפוץ נרחב, ויהיה היכל מחודש ומרשים שיעניק חוויה מוזיקלית ותרבותית ברמה גבוהה, לתושבי כפר יונה ולאורחים מבחוץ.
- אתגר נוסף הוא להקים אזור תעסוקה פעיל במערב העיר, סמוך לצומת בית ליד.
- על פי תכנית המתאר, רחוב העצמאות יהיה רחוב ראשי, שיהפוך למרכז החדש של העיר.

**90 שנה חלפו, ארצנו התפתחה מאוד וכך גם כפר יונה.
המושג "חלוף" קיבל גם הוא משמעות חדשה ושונה.
וכפר יונה, היא אינה עוזרת לרצח -
היא משיכה לצמוח ולהשתנות, להתפתח ולהתעצב,
בדרך ל-90 שנה נוספות של פריחה, הצלחה, שייכות
וזאווה עירונית.**

מקורות ותוצות

מקורות:

קיסטר יוסף, "ציונות מתמשכת – כפר יונה בת שישים שנה", המועצה המקומית כפר יונה, תל אביב 2012.
ממט רזיאל ובלייר אבי, "מנקרות צורים – סיפורו המופלא של יעקב ברזני", משרד הביטחון, תל אביב 1979.
אברמסון חנו, "כפר יונה", הוצאת אברמס, רמת גן 1983.

סגל ורדה ויהודה, "כשההדרים הניבו ישוב – סיפורי 80 שנות התיישבות בכפר יונה",
האגודה למען הקשיש, כפר יונה, כפר יונה 2012.

זמיר מאיר, מוריס פישר, "הקשר הכורדי והאיום העיראקי", בתוך מבט מל"ם, גיליון 80, פברואר 2018.
פישר ז'אן יונה, "פלשתינה היום – יומן מסע מאביב 1907", תרגום מגרמנית: ארז וולק, כרמל ירושלים.

אוסף העיתונות של הספרייה הלאומית של ישראל, אתר המרכז למורשת המעברות,
מגוון מקורות אינטרנטיים נוספים.

תודה גדולה לכל השותפים למלאכת הליקוט, התחקיר והעבודה על המקראה:
לעיריית כפר יונה, לאגף החינוך, לשושי אטיאס, לניר איסקוב, לסיגל אדמתי, ליואל שאול,
לאמיר רוזנבאום, לתרצה, שירי, ליאת והילה - הצוות המסור של ספריית כפר יונה.

**כפר
יונה**
המרכז הידוק
של השרון

לכל חומרי החידון, לפרטים ולפעילויות נוספות:
kfaryona.library.org.il
libyona@gmail.com
09-8971134

